

Uwaga:

materiał mocno roboczy, w trakcie pisana więc zawiera dużo błędów i braków. Proszę o recenzję! 8 listopada, godzina 22.00

Po co ta wystawa?

- Umocnienie mojej wiary w Słowo, w szczególności w aspekcie zachowania i przekazania
- Mój sposób zainteresowania ludzi: od kultury do objawienia Boga a potem ewangelii
- Moje narzędzie apologetyki

Mój podział Wystawy na sekcje:

1. Pisma hebrajskie
2. Pisma greckie
3. Kultura łacińska
4. Reformacja
5. Przekłady polskie

Moje uwagi dla oprowadzających:

1. Pamiętaj: jesteś świadkiem zmartwychwstałego Pana Jezusa i wszystko co musisz to świadczyć o Nim. Zapewne nie jesteś ekspertem od historii literatury biblijnej, manuskryptów, krytyki tekstu, historii przekładów a nawet historii kościoła, ale nie będąc ekspertem poznałeś sporo faktów i możesz o nich opowiadać. Opowiadaj. Opowiadaj jak one się mają do Twojego życia, w szczególności możesz wiarygodnie opowiadać jak Biblia, z którą obcuje na codzień pomaga Ci poznawać Boga, jak czytane w obecności Boga Pismo Świete staje się dla Ciebie Słowem Bożym.
2. Nie ucz się tekstów, które opowiadają inni opowiadający. Raczej zapamiętuj fakty, sprawdzaj je i twórz z nich swoją własną opowieść.
3. Znacząca większość osób przychodzących na wystawę nie ma pojęcia o niczym! Twoim zadaniem nie jest więc uczynić z nich ekspertów ale zachęcić do poznania Biblii. Jeżeli pojawi się jakiś ekspert nie udawaj, że jesteś ekspertem tylko czegoś od niego się naucz. Jeżeli przyjdzie ktoś z trudnymi pytaniami razem poszukajcie odpowiedzi, w szczególności dzwoniąc do kogoś, kto może wiedzieć, lub wiedzieć gdzie się dowiedzieć.
4. opracować

ToDo:

- podzielić materiał na grupy
 1. tematy misyjne, do prezentacji ewangelii
 2. ciekawostki historyczne historii powszechnej
 3. historia kościoła
 4. tematy apologetyczne - obrona wiary
 5. tematy apologetyczne - obrona wiarygodności Pism
 6. plan dziejów i eschatologia
- opisać luźne eksponaty
 - tabliczki gliniane z pismem klinowym
 - plan dziejów - to wydawnictwo co pokazuje historię
 - Panoramę Biblii - dzieło z 1987 ale wcześniej z 1946 lub 1888??? (wydrukować)
- Dodać info o serwisach
 - Biblie Polskie
 - PTNT
 - apologetyka.co - już jest!!!!

	Problemy do omówienia	Eksponaty do pokazania
#1	Pisma hebrajskie	
#1.1	Temat do dyskusji: Pan Bóg dał nam Pismo czy Słowo? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Czym są słowa? <ul style="list-style-type: none"> • to dźwięki? • to forma graficzna? • to pewna idea w umyśle? ▪ rola pisma dziś - przenieść informację w czasie lub przestrzeni (przykłady: książka w bibliotece, list, faktura) ▪ rola pisma hebrajskiego - <u>pomóc</u> w zapamiętaniu, sprawdzić 	Eksponaty: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Manuskrypty spółgłoskowe pisane na słabo wyprawionej skórze ▪ Manuskrypty na pergaminie i welinie ▪ Papirus jako słaby nośnik ▪ Tabliczki z próbą odtworzenia paleohebrajskiego dekalogu ▪ Tabliczki z pismem klinowym

czy się dobrze pamięta

- **wniosek:** nośnikiem Słowa Bożego ma być człowiek i jego pamięć, jego serce.
- Pan Bóg chciał abyśmy pamiętali Jego słowo.

Pwt 6:5-9 ubg

⁽⁵⁾ *Będziesz miłował PANA, swego Boga, całym swym sercem, całą swą duszą i z całej swej siły;* ⁽⁶⁾ *A te słowa, które ja dziś nakazuję tobie, **będą w twoim sercu;*** ⁽⁷⁾ *I **będziesz je często przypominał swoim synom i rozmawiał o nich, przebywając w swoim domu, idąc drogą, kładąc się i wstając.*** ⁽⁸⁾ *Przywiążesz je jako znak do swoich rąk i będą jako przepaski między twymi oczami.*

Dodatkowa dyskusja:

- informacja o spisaniu Pism -> !!! poszukać w Torze w Joz
- dyskurs o tym, jak Żydzi podchodzili do Słowa
 - Ponieważ masoreci musieli wprowadzić punktowanie (dopisywanie samogłosek) aby każdy potrafił przeczytać to jest to dowód na to, że w tym czasie Żydzi już nie pamiętali Tory i nie uczyli się jej na pamięć.
 - odnalezienie Pisma za Jozjasza 1Kr122
 - czytanie Pism przez Nehemiasza

- Zwój Tory z synagogi
- Jad - palec do wskazywania czytanego tekstu
- Próbka polskiego pisma spółgłoskowego (kartka A4 schowana w dzbanie)

Definicje:

- **Pergamin** – materiał pisarski wyrabiany ze skór zwierzęcych.
- **Welin** – bardzo cienki pergamin wytarzany ze skór cielętek.
- **Zwój** – pierwotna postać książki w formie długiej wstęgi nawiniętej na dwa drążki.
- **Kodeks** – stosowana od I wieku jedna z form książki, zbiór kart złączonych (szytych, klejonych) na jednym z brzegów nazywanym grzbietem książki. Karty kodeksu są z papirusu, pergaminu, albo papieru.
- **masoreci** – żydowski ruch religijny skupiający się na wiernym przepisywaniu pism
- **Kodeks Allepo** – najstarszy (prawdopodobnie z IX wieku) zachowany przez społeczność Żydów kodeks zawierający wszystkie pisma ST
https://pl.wikipedia.org/wiki/Kodeks_z_Aleppo
- **Kodeks Leningradzki**
https://pl.wikipedia.org/wiki/Kodeks_Leningradzki

#1.2 Temat: Qumran

- Historia odkrycia na tle historii państwa Izrael (1947, 1948). Opowiadanie o beduińskich pastuszkach, o robieniu ze zwójów sznurówek, o handlarzach starociami.
- Znaczenie Qumran:
 - uwiarygodnienie pism ST poprzez przeniesienie najstarszej kopii prawie 1000 lat do wtecz
 - Uwiarygodnienie technologii (sposobu) kopiowania manuskryptów hebrajskich przez masoretów. Tysiące lat kopiowali bez błędów

Dodatki:

- #Masoreci

Ekspozyty:

- mapa obrazująca gdzie znajduje się Qumran
- fotografię grot w Qumran
- dzbany, w których przechowywano zwoje
- poglądowa kopia zwoju Izajasza
- fotografie Muzeum Księgi: kopuła i wnętrze
- faksymile Kodeksu z Aleppo albo Kodeksu Leningradzkiego
- Współczesne krytyczne wydanie ST
https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblia_Hebraica_Stuttgartensia

Definicje:

- kodeks
- zwój – pierwotna postać książki w formie długiej wstęgi nawiniętej na dwa drążki.
- manuskrypt - (łac. *manuscriptum* 'rękopis' od *manus* 'ręka' i *scriptum* 'rzecz napisana) – zapisany odręcznie tekst, zwykle zabytkowy zwój, kodeks lub książka lub dokument pochodzących z okresu przed upowszechnieniem się druku.
- kolakcjonowanie
- **Biblia Hebraica Stuttgartensia** (BHS) - współczesne wydanie krytyczne ST. Stuttgartcie mieści się instytut (*Deutsche Bibelgesellschaft*) który je wydaje.
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblia_Hebraica_Stuttgartensia

#1.3 Temat: Septuaginta

- Aleksander Wielki okrywa w Babilonie znaczenie informacji zawartych w księgach
- Legenda o Bibliotece Aleksandryjskiej
https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblioteka_Aleksandryjska
- definicja LXX
- legenda o powstaniu LXX
- wpływ na kulturę grecką i rzymską, przedchrześcijański prozelityzm (Dz Dz 13:43, 2:11, 6:5)

- faksymile Kodeksu Synajskiego (a więc Tischendorf)
http://pl.wikipedia.org/wiki/Kodeks_Synajski
- faksymile Kodeksu Watykańskiego
- Biblia Pierwszego Kościoła - przekład ks. Popowskiego z Septuaginty

Definicje:

- **prozelita** - człowiek szukający Boga, który rozpoznał Stwórcę w Bogu Izraela i przyłączył się do ludu Izraela

- zachowanie rękopisów LXX - przetrwały praktycznie tylko te przepisywane przez chrześcijan

Tematy dodatkowe:

- Synod w Jamne i niszczenie LXX przez Żydów.

poprzez obrzeżanie i zachowywanie prawa.

- **LXX, Septuaginta** - pochodzący z III w. p.Ch. przekład Tory i innych pism hebrajskich na grekę.
<https://pl.wikipedia.org/wiki/Septuaginta>
- **Faksymile** - (*uczynić podobnym*) - reprodukcja w miarę dobrze oddająca oryginał
<https://pl.wikipedia.org/wiki/Faksymile>
- **Reprint** - ponowny wydruk, najlepiej z zachowaniem tej samej technologii, na podobnym papierze, podobną czcionką.

#2 Pisma greckie

#2.1 Temat: Zachowanie pism Nowego Testamentu

- Nośniki treści
 - Papirusy, najstarszy to 125 rok
 - Konstantyn (313, 325), Euzebiusz (350) i Kodeksy z IV wieku
 - Kodeksy średniowieczne
 - Cytaty u Ojców Kościoła
- Uwiarygodnienie Pism NT przez Świadków Tekstu. Papirus jako nośnik.
- Wczesne przekłady NT
- Nomina Sacra - jak skracano zapis - uwaga na kreskę na górze!
 - ΘΣ = θεος, Bóg
 - ΚΣ = κυριος, Pan
 - ΙΣ = Ιησους, Jezus
 - ΧΣ = Χριστος, Chrystus
 - ΥΣ = υιος, Syn

Dodatkowe tematy:

- Sposób datowania manuskryptów - paleografia i jej metodologie
- Czy starsze są lepsze niż młodsze, ale lepiej zachowane. Do dyskusji o wyższości TR nad NA (***)
- Lista zachowanych papirusów NT
[Lista na Wikipedi](#)

Eksponaty:

- Kodeks Synajski - zachowana Septuaginta i Nowy Testament
 - Można pokazać oznaczenia Sekcji Anoniusza do Kanonów Euzebiusza
 - W ramach dyskusji o krytyce tekstu można pokazać kontrowersyjne warianty tekstowe w Kodeksie Synajskim:
 - Mk16:8nn – foliał 228, dłuższe czy krótsze zakończenie Ewangelii Marka
 - folio 294v - 1Tm3:16 – „ten” czy „Bóg” - wcielony...
 - BT: *A bez wątpienia wielka jest tajemnica pobożności. **Ten**, który objawił się w ciele, usprawiedliwiony został w Duchu...*
 - BG: *A bez wątpienia wielka jest tajemnica pobożności: **Bóg** objawiony został w ciele, usprawiedliwiony w Duchu ...*
 - folio 330 - Ap13 - zapis 666 pisany całymi słowami
- kawałki papirusów Nowego Testamentu z II wieku, chyba ?? kopia słynnego Papirusu Rylandsa P457
https://pl.wikipedia.org/wiki/Papirus_Rylandsa_457
- pergaminowa strona z kodeksu ? etiopskiego???
- współczesne wydanie krytyczne, np. NA27 - pokazać propozycję tekstu greckiego i aparat krytyczny poniżej

Definicje:

- **Papirus** - materiał pisarski otrzymywany z prasowania trzciny, nietrwały.
- Palimset -
- **Manuskuła** - -> *Daniel u Marka*
- **Minuskuła** - ...
- **Krytyka tekstu** - badanie zachowanych w manuskryptach dzieł literackich pod kątem przekazania i zachowania treści oraz prac edytorskich.
- **metoda paleograficzna** - sposób datowania manuskryptów poprzez analizę kroju pisma, użytej technologii pisania, użytych materiałów.
- **Wyższa krytyka tekstu** - !!@^%\$\$\$%#%! !!! czyli Babilon atakuje!!!
- **Nomina Sacra** - skróty imion świętych w greckich i łacińskich rękopisach oraz na wschodnich ikonach. Cecha charakterystyczna: wielkie litery i nadkreślenie ich.
https://pl.wikipedia.org/wiki/Nomina_sacra
- **Sekcje Ammoniusza** - podział tekstu czterech Ewangelii na perykopy umieszczony na marginesie rękopisów. W

		<p>greckich rękopisach numery Sekcji Ammoniusza oddawane były przy pomocy liter alfabetu greckiego, a pod nimi podawano zwykle numery odpowiadających im Kanonów Euzebiusza.</p> <p>https://pl.wikipedia.org/wiki/Sekcje_Ammoniusza</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kanony Euzebiusza – system oznaczeń paralelnych tekstów (perykopami) Ewangelii, opracowany w IV wieku przez Euzebiusza z Cezarei. <p>https://pl.wikipedia.org/wiki/Kanony_Euzebiusza</p>
#3	Kościół zachodni i kultura łacińska	
#3.1 (**)	<p>Temat: Przekład św. Hieronima (Wulgata) i problemy z nim związane</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ VI wiek i potrzeba uporządkowania przekładów łacińskich <ul style="list-style-type: none"> • sytuacja w kościele po wydarzeniach zmieniających sytuację polityczną kościoła zachodniego <ul style="list-style-type: none"> • 313 - Edykt Mediolański - edykt tolerancyjny cesarza Konstantyna proklamujący powszechną wolność religijną • 325 - Sobór nicejski I - określenie wyznania wiary (<i>Credo</i>). • 380 - Edykt Tesaloński - chrześcijaństwo trinitarne religią państwową cesarstwa, wskazanie na Damazego, biskupa Rzymu, i Piotra, biskupa Aleksandrii jako na osoby normatywne odnośnie wyznania. • praca Hieronima <ul style="list-style-type: none"> • uporządkowanie starołacińskich przekładów NT • tłumaczenie ST w Betlejem z wykorzystaniem napisanej przez Orygenesesa Hexapi ▪ problem Gen 3:15 - podstawa do wypatrzeń mariologii <ul style="list-style-type: none"> • Wulgata Clementina (1598) - <i>Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus.</i> • Biblia Wujka (1599) - <i>Położę nieprzyjaźń między tobą: a między niewiastą: i między nasieniem twem, a nasieniem jej: ona zetrze głowę twoją, a ty czyhać będziesz na piętę jej.</i> • Biblia Tysiąclecia V (2000) - <i>Wprowadzam nieprzyjaźń między ciebie a niewiastę, pomiędzy potomstwo twoje a potomstwo jej: ono ugodzi cię w głowę, a ty ugodzisz je w piętę.</i> • Nova Wulgata (1986) - <i>Inimicitias ponam inter te et mulierem et semen tuum et semen illius; ipsum conteret caput tuum, et tu conteres calcaneum eius.</i> ▪ problem rogów Mojżesza na rzeźbie Michała Anioła ▪ można powiedzieć też coś o drzeworytach Dura - może przygotować wydruki <p>https://pl.wikipedia.org/wiki/Albrecht_Dürer</p>	<p>Eksponaty:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biblia Klementynka - wczesne wydanie (za szybką) ▪ fotografia rzeźby Michała Anioła pt. Mojżesza z Kaplicy Sykstyńskiej? <p>Dodatkowe badanie tekstów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biblia ks. Wujka, reprint - Gen 3:15, str. ... ▪ Biblia Tysiąclecia - str ... ▪ Wulgata Klementyńska - str ... ▪ może Biblia Guttenberga - ??? str <hr/> <p>Definicje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wulgata - stworzony na początku V wieku przez św. Hieronima łaciński przekład Biblii, mający istotny wpływ na Kościół zachodni.
#3.2 (*)	<p>Temat: średniowieczne przekłady narodowe</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ W kościele zachodnim Biblia dostępna tylko jako lekcje czytane na mszach <ul style="list-style-type: none"> • Kodeks Gnieźnieński z XI wieku ▪ Ciśnienie w kościele aby poznać, znać i zachowywać Biblię <ul style="list-style-type: none"> • historia waldensów • historia katarów i dominanie jako odpowiedź kościoła rzymskiego • John Wycliffe i jego przekład z 1380, powstanie ruchu lollaardów 	<p>Eksponaty:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Apokalipsa Krzyżaków w formie średniowiecznego kodeksu ▪ faksymilie Kodeksu Gnieźnieńskiego <ul style="list-style-type: none"> • na str 22 jest pozdrowienie anielskie skierowane do Marii: <i>Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus,</i> • można pokazać strony dopisane w XVI wieku - str. 19,21 - na tym przykładzie można pokazać metody datowania pism na podstawie czcionek (metoda paleograficzna)

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Lollardzi>

- Historia Jana Husa, spalenie na Soborze w Konstancji w 1415, spalenie Wycliff'a, husyci, husyci w Polsce
- Jagiełło i jego żony:
 - stosunek Jagiełły do husytów, korespondencja z papieżem
 - pierwsza żona Jadwiga i Psalterz Floriański (łacina, niemiecki, polski przekład spisany przed 1399 r.)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Psalterz_floriański
 - ostatnia, czwarta żona - Zofia i jej Biblia (rok 1455)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblia_królowej_Zofii
 - Biblia odnaleziona w XIX wieku na Węgrzech, w protestanckiej szkole mającej siedzibę w dawnym klasztorze
 - w latach 20 XX wieku wykonano fotografię
 - w czasie II Wojny manuskrypt zaginęła, dziś mamy tylko fotografie
 - przekład zawiera większość ST, dokonany z języka czeskiego
- Ważne wydarzenia określające koniec średniowiecza
 - 1453 - upadek Konstantynopola, oficjalne zamknięcie historii Cesarstwa Rzymskiego
 - 1455 - Johannes Gutenberg i jego wynalazek ruchomych czcionek
 - 1492 - odkrycie Ameryki, Nowego Świata
 - 1517 - wystąpienie Lutra dotyczące dyskusji 95 tez o odpustach
 - 1543 - w Norymberdze wydają "O obrotach sfer niebieskich" Mikołaja Kopernika

- faksymile przekładu Wilklifa z 1380 roku
- ślicznie zrobiona kopia jednej strony Biblii Wiklifa
- opracowanie Biblii Królowej Zofii z 1964 ? roku
 - która kolumna jest po polsku a która po czesku?
 - należy spróbować jakiś znany fragment Pisma i porównać ze współczesnym językiem polskim
 - opracowanie to próba odgadnięcia z którego przekładu czeskiego tłumaczono na polski
- czcionki drukarskie, do pomagania, można sobie pobrudzić łapki
- Biblię Gutenberga - ładny reprint dzieła z 1456 roku (a w Polsce, w Peplinie też jest jeden egzemplarz)

Definicje:

- **Inkunabuł** - starodruk. Drukowane pomiędzy 1455 a około 1505 rokiem książki, mające układ przypominający rękopisy. Na początku XVI wieku drukarze zmienili formę na bardziej wygodną, zawierającą kartę tytułową, spis treści, wygodniejszą do czytania czcionkę.
<https://pl.wikipedia.org/wiki/Inkunabuł>
- **książka** -
-

#4. Renesans, odrodzenie i reformacja

#4.1 Temat: Nowe czasy i Biblia na nowo dostępna dla ludzi

- Wynalazek Gutenberga to *II rewolucja informacyjna*.
 - **I rewolucja** to rzymski system dróg, poczty i *Pax Romana*. Ponieważ był swobodny obieg idei ewangelia mogła się szybko rozprzestrzenić; **III rewolucja** to *Internet* i nasze czasy.
 - **II rewolucja informacyjna** to pojawienie się technologii druku. Drukarze nie mieli tylko czego drukować, więc drukowali co popadło.
 - W 2 tygodnie po przybiciu 95 tez były one znane w całych Niemczech.
 - Zasada *content is king* obowiązywał wcześniej!
- Upadek wschodniego cesarstwa (Konstantynopol) sprawia pojawienie się na zachodzie rękopisów greckich.
- Erazm przełożył NT na łacinę z manuskryptów greckich
 - intencja reformatorów jest dobrze pokazana na przykładzie tekstu przedmowy Erazma
 - Tyndal i Luter tłumaczą z dzieł Erazma.
- Krytyka tekstu NT. Kontynuatorzy prac nad tekstem greckim:
 - **Teodor Beza** - genewski współpracownik Kalwina, posiadacz Kodeksu Aleksandryjskiego
https://pl.wikipedia.org/wiki/Teodor_Beza
https://pl.wikipedia.org/wiki/Kodeks_Aleksandryjski
 - **Robert Estienne** zwany Stephanusem - wprowadzenie numerację wersetów w swoim III wydaniu z 1555 roku (na wystawie powinien być reprint tego dzieła, można sprawdzić datę)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Robert_Estienne
- Textus Receptus - po wydaniu KJV w 1611 temat rozwoju TR praktycznie zamknięto. Co miano uzgodnić to uzgodniono. Ważne: prace nad TR wykonali ludzie pobożni, bojący się

Eksponaty:

- Reprint Erazmowego tłumaczenia na łacinę razem z jego opracowaniem tekstu greckiego
 - przeczytać tłumaczenie przedmowy - jest karteczka włożona do reprintedu
 - omówić błąd pierwszego tłumaczenia końcówki Ap
- Reprint Poligloty kompluteńskiej - Nie ma!!! Może należy wydrukować kilka stron jako przykład, bo jest to piękne dzieło.
- Reprint Textus Receptus, z 1555 wydania Stephanusowe z podziałem na rozdziały (rewelacja!)
- Renesansowe, ale kieszonkowe wydanie ewangelii wg. greckiego Textus Receptus
- współczesne wydania krytyczne tekstu greckiego NA
 - zwrócić uwagę na tekst grecki i ...
 - ... odnośniki i warianty, i ...
 - ... aparat krytyczny poniżej.
 - we wstępie lista uwzględnionych manuskryptów
- Wulgata Klementyńska - dość stare (16??) wydanie
http://pl.wikipedia.org/wiki/Wulgata_klementyńska do pomagania i powąchania. Pierwsze To chyba 1595 rok, ale nie jestem pewien. Z nią była uzgadniana Biblia ks. Wujka, już po jego śmierci.

Definicje:

- **Tekst krytyczny** (łac. *editio maior*) - redakcja naukowa i wydanie tekstu źródłowego dokumentu opatrzonego tzw. aparatem krytycznym, na który składają się merytoryczne przypisy wyjaśniające decyzje edytorskie wydawcy oraz

Boga. Do swojej pracy podchodzi bardzo poważnie.

- **Poliglota kompluteńska**
 - Wydawana w 6 tomach, w latach 1517?-1522 cała Biblia jednocześnie w kilku językach: hebrajskim, łacińskim (Wulgata), greckiem.
 - to jest bardzo ładne dzieło, no i wielce ciekawe
 - szkoda, że nie ma reprintu - wydrukować stronę na wystawę
https://pl.wikipedia.org/wiki/Poliglota_kompluteńska
- Problemy z Wulgatą
 - pierwsze wydania Wulgaty: Biblia Vulgata Iovaniensis (Wulgata Iowańska) 1547
https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblia_Vulgata_Iovaniensis
 - Wulgata Sykstyńska 1590 jako problem - można przedyskutować postawę papieża względem Biblii
 - Wulgata papieża Klemensa 1592 - rozwiązanie problemu
 - ciekawostka: podobną pracę jak z NT Stephanus wykonał nad manuskryptami Wulgaty, ale katolicy jego pracę olali
 - neuVulgata z 1926
- Kontrreformacja i atak na reformację
 - Sobór Trydencki (156?) i dekret o Biblii
 - dyskusja o kanonie 66, 72 a może więcej?
 - Oświeceniowe (a więc XIX wiek) ataki
 - Brooke Westcotta i Fentona Horta - i ich wydanie NT z 1881
 - Nestle Aland

Dodatki:

- dyskusja o ataku oświeceniowców na TR
- dyskusja o możliwości sfalszowania Kodeksu Synajskiego
- dyskusja na temat: dlaczego w Hiszpanii reformacja się nie przyjęła?
- Kanon i jest podziały -> jest mój materiał o tym !!!

#4.2 Temat: przekłady angielskie

- Reformacja w Anglii - problem z Henrykiem i jego żonami
- Przekład Tyndala 1525
 - przekład przyplacony życiem
 - ostatnie słowa Tyndala: "*Panie, otwórz oczy królowi Anglii*".
- Przekład Mateusza ???
- Przekład ołtarzowy - ???
- Przekład Genewski 1560
 - nowoczesna forma i szata graficzna
 - Biblia na które zbudowano Amerykę - Pielgrzymi i purytanie
- kontrreformacja - przekład Douay-Rheims 1582
 - **Douay-Rheims** - jezuici w akcji
 - Przykład tłumaczenia: "*chleba naszego eucharystycznego daj nam*"
- Przekład
- KJV i zakończenie prac nad TR

Dodatkowe tematy do dyskusji:

- Szaty graficzne Biblii: porównanie Tyndala 1525, Genewskiej 1560, KJV 1611

#4.3 Tematy: przekłady niemieckie

przypisy bibliograficzne.

- **Aparat krytyczny** (łac. *apparatus criticus*) – przypisu do wydawanego tekstu wliczające warianty przekazane przez różne manuskrypty.
- **Textus Receptus** (z łac. *tekst przyjęty*) – tekst grecki Nowego Testamentu opracowany przez Erazma, Teodora Beze, Roberta Estienne zwanego Stephanus oraz tłumaczy KJV a będący podstawą tłumaczeń.
Uwaga: Wikipedia czasem kłamie!
https://pl.wikipedia.org/wiki/Textus_receptus
- ..SS

Eksponaty:

- Reprint przekładu Tyndala
 - drukowany był w Europie i przemywany w workach ze zborzem, więc dlatego taki mały
 - warto zwrócić uwagę na styl - przypomina średniowieczny manuskrypt
- Biblia Genewska i Biblia Pielgrzymów (1560)
 - drukowana w 1560 w Genewie
 - zwrócić uwagę na jej nowoczesność wydania w porównaniu z wydanym tylko 35 lat wcześniej przekładem Tyndala
- reprint przekładu – Douay-Rheims 1582
- Dobrej jakości reprint KJV z 1611
<http://pl.wikipedia.org/wiki/KJV>
 - warto zwrócić uwagę na formę wydania zawierającą genealogie, tablice z pomocami
 - podobieństwo innych Biblii - tamki, streszczenia rozdziałów.....
- hexapia różnych wersji angielskich - ale to chyba XVII albo XVIII wiek. Rewelacja o ile jest na wystawie.

Definicje:

- **kontrreformacja** -
- **jezuici** -

- przekład Lutera z 1534 roku

- przekład Lutra NT z 1522 i całość z 1534
- znaczenie przekładu Lutra dla standaryzacji języka niemieckiego
- pietyści i purytanie - Biblia Bacha

- pokazać dziwny zapis daty
- pokazać drzeworyty Dura
 - str. 191 - dwóch świadków
 - str. 196 - wielka nierządnicą na bestii

- XIX wieczne wydania Biblii Lutra (ze śmietnika)
- faksymile osobistej Biblii Bacha
 - Bach podpisał się na stronie tytułowej: w rogu jest jego autograf i data 1733
 - to nie tylko Biblia ale również komentarz teologiczny Abrahama Colovi. -> kolumna. 45 (numerowane są kolumny a nie strony) - jest tam werset o Gen 4:2 Kainie "*Und sie fuhr fort und gebar Habel, seinen Bruder. Und Habel ward ein Schäfer, Kain aber ward ein Ackermann*". BT: "*A potem urodziła jeszcze Abla, jego brata. Abel był pasterzem trzód, a Kain uprawiał rolę*". Widać, że dużą czcionką jest tekst Pisma, a małą komentarz Colowiego do tego wersetu.

Definicje:

- pietyści -
- purytanie -

#5. Polskie przekłady

#5.1 Temat: Polskie przekłady renesansowe

- Stanisław Murzynkowski
 - student w Wittenberdze
 - sekretarz na dworze księcia Albrecht Hohenzollern
 - pierwszy polski przekład NT z języka greckiego z 1545 roku
- Wyścig - kto pierwszy wyda, ten zarobi, bo *content is king*
 - Biblia Leopoldy, czyli ks. Nycz z Lwowa, bał się wydać pod nazwiskiem
 - Biblia Brzeska - opowieść historię sfinansowania nakładu przez Michała Radziwiła i spalenia nakładu przez Michała Radziwiła syna
 - jeden z egzemplarzy zachował się w kościele ewangelickim w Katowicach
- przekład Budnego - Arianie, współpraca z rabinami
- kontreformacja
 - Sobór Trydencki i ??? 1563?? Dekret o Biblii ??? (kanon, Wulgata!!!)
 - kard Hozjusz.... i
 - przekład ks Wujka i jego uzgadnianie z Biblią Klementynką po śmierci tłumacza
 - przekład Biblii Gdańskiej 1632 - jej wpływ na kościół w Polsce, jej uwspółcześnienie w 2014 roku

Eksponaty:

- faksymile NT Murzynkowskiego 1545
- Biblia Leopoldy z 1562 - świetna kopia, więc można poczytać ale trudne to zadanie bo pisane szwabią
 - pokazać drzeworyty
 - 592 - dwóch świadków
 - str. 595 - kobieta na bestii
- Biblię Brzeską z 1563 - dobra kopia, co ciekawego w muzeum parafialnym (było otwarte) można sobie zobaczyć jedno z niewielu zachowanych egzemplarzy w naturze a nie tylko reprintsie.
- Biblię w przekładzie Szymona Budnego - dobra kopia
- Biblię ks. Wujka z 1595 albo coś koło tego - dobra kopia
- Biblię Grańską z 1632 - co już spokojnie się ją czyta, jak wcześniej się Leopolditę spróbuje.

#5.2 Temat: przekłady słowańskie

- skąd wyszli i dokąd doszli Cyryl i Metody. Kiedy?
- rola alfabetu w życiu narodu (przypomnieć rolę pisma)
- wpływy kościoła wschodniego na Polskę w czasach Piastów
 - !!! ponoć nawet osobne biskupstwa były
 - na Morawach przetrwały dłużej - pewnie dlatego w XIV wieku Czesi mieli już 30 przekładów Biblii

Tematy dodatkowe do dyskusji:

- Języki na ziemi
 - w latach 80 było jeszcze 6 tys. języków, Biblia była

Eksponaty:

- ikona z Cyrylem i Metodym
- kartka z glagolicą, cyrylica i alfabetem greckim jako podstawą
- Biblia
- Biblia

może zdobyć jeszcze

- jakąś Biblię po Arabsku - może być przydatna w naszych czasach
- Biblię po dziwny język, żeby były dziwne znaczki -

	<p>przetłumaczona na 20 tys.</p> <ul style="list-style-type: none"> • dziś jest tylko 4 tys. języków a Biblia jest przetłumaczona na 4 tys. • A Pan Jezus powiedział, że <i>ta ewangelia będzie ...</i> - i niektórzy to rozumieją dość dosłownie wspierając tłumaczenie. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Misja Wylklyfa ? dziś. Działalność Biblijnego Stowarzyszenia Misyjnego <ul style="list-style-type: none"> • Biblia dla Chakasów • Biblia dla ludu Seimat - Beata Woźny i 18 lat jej pracy na wyspach Ninigo na Pacyfiku (Papui Nowa Gwinea) • Biblia dla Tuaregów - dlaczego przujęto alfabet łaciński 	<p> pewnie Jurek Marcol coś nam może dać. Np. to co robili polacy.</p>
#5.3	<p>Tematy: współczesne przekłady polskie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kluczowe przekłady współczesne <ul style="list-style-type: none"> • Biblia Tysiąclecia i jej znaczenie dla kultury <ul style="list-style-type: none"> • ciekawostka: błąd na stronie tytułowej pierwszego wydania • praca ks. Pietkiewicza - polecam • rola ks. Blachnickiego i przemyty ze Szwecji w po roku 1985 - sprowadzony około 800 tys. egz. ! • łączny nakład to coś koło 4mln • Biblia Warszawska 1974 • pokazać konfesyjność tych przekładów na przykładzie Rz5:1 lub Mt 28:19 • Gedeonici i ich Biblii (w Polsce BW i UBG) ▪ Przekłady bardzo współczesne <ul style="list-style-type: none"> • UBG, EIB <ul style="list-style-type: none"> • pokazać błędy w tłumaczeniu: Mt28:19, 1Kor2:14 • • TPNP • Słowo Życia • dziwactwa: Dobra czytanka, Biblia Ślązaka ▪ opowiedzieć coś o audiobookach <ul style="list-style-type: none"> • Superprodukcja • nagrania UBG, EIB, BT dla niewidomych ▪ opowiedzieć o ebookach i systemach on-line <ul style="list-style-type: none"> • biblia.apoloetyka.com • biblia.oblubienica.eu • <hr/> <p>Dyskusja dodatkowych tematów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ do kiedy w Polsce używano Szwabachy? <ul style="list-style-type: none"> • na przykładzie BG 1812? 1868? 	<p>Eksponaty:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tysiąclatka <ul style="list-style-type: none"> • fajnie było by porównać wydania IV i V bo zmienił się skład i szata graficzna • fajnie jest porównać przypis do Mt 28:19 w III i V wydaniu bo widać, że coraz bardziej fałszują (podobie z przypisem do Gen 3:15, a może i do Gen 8 (potop). ▪ UBG - dlaczego odświeżono stare tłumaczenie - historia Józefa Westa, misjonarza z Teksasu pracującego od 25 lat w Polsce. ▪ Słowo Życia - pokazać parafrazę ▪ Dobra czytanka wg. ziomka Janka - jeszcze większa parafraza ▪ Biblia Ślązaka ▪ Biblia motocyklisty, Biblia metalowca - wydania specjalne przekładu pastora Zaręby <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biblia językiem Braila?

Kategorie: biblia, historia, _blog

Słowa kluczowe: nowy testament, textus receptus, wulgata, manuskrypt, unicyjale, minuskuła, manuskula, kodeks, wystawa biblii

Komentarze: (0)

Skomentuj notkę